

Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) 2014-III. Çeyrek (Temmuz, Ağustos, Eylül) Değerlendirmesi

ERDAL TANAS KARAGÖL

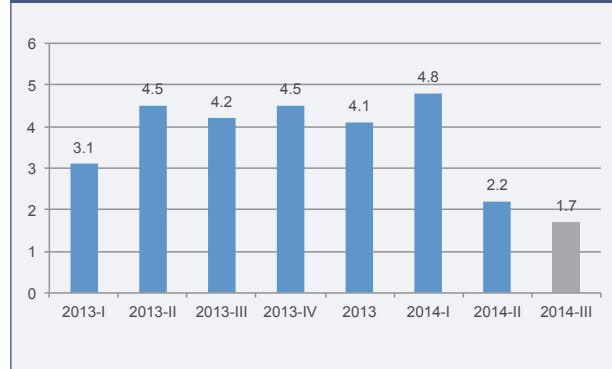
- 2014 üçüncü çeyrekte gerçekleşen ekonomik büyümenin kaynağı nedir?
- Gerçekleşen ekonomik büyümede Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yeri nedir?
- 2014 için hedeflenen ekonomik büyüme rakamı nasıl etkilenir?

GİRİŞ

2014 yılı üçüncü çeyreğin başında Ortadoğu'da yaşanan karışıklıklar piyasalarda belirsizliğe neden olurken, Ukrayna'da yaşanan gerginlik de küresel piyasa istikrarını tehdit etmeye devam etmiş ve bu anlamda Rusya'nın siyasi izolasyonunu artıracak yaptırımlar ABD ve AB ülkeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Jeopolitik gelişmelere duyarlı bir performans sergileyen küresel piyasalarda FED'in varlık alımını da azaltmaya devam etmesiyle beraber, faiz artırımını beklentisi piyasalarda belirsizliğe yol açmıştır. Küresel piyasalarda bu gelişmeler yaşanırken iç talebi azaltmaya yönelik alınan önlemler ve sıkı para politikası uygulamaları iç talepte düşüşe neden olmuştur. Oluşan bu tabloyla birlikte Türkiye'nin 2014 yılı üçüncü çeyrek ekonomik büyümesi bir önceki yılın aynı çeyreğine göre azalış göstermiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) oranı 2014 üçüncü çeyrekte bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1,7 ile beklentilerin altında büyümüştür (Grafik 1). 2014 yılı üçüncü çeyreğinde GSYH, cari fiyatlarla 213,7 milyon dolara ve sabit fiyatlarla 33,5 milyon TL'ye

GRAFİK 1. BİR ÖNCEKİ YILIN AYNI DÖNEMİNE GÖRE SABİT FİYATLARLA GSYH'DE DEĞİŞİM (%)

Kaynak: TÜİK

ulaşmıştır. Yüzde 1,7'lik büyüme oranı ile birlikte 2009 yılının son çeyreğinden itibaren yirmi çeyrekten devam eden pozitif ekonomik büyüme trendi sürdürülmüştür. 2014 yılı ilk dokuz aylık dönemde ise ekonomik büyüme hızı yüzde 2,8 olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılı üçüncü çeyreğinde, iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH gelişme hızları incelendiğinde, sağlık sektörü gelişme hızının yüzde 5 olduğu görülmektedir. Madencilik sektörü gelişim hızı ise yüzde 4,1

Erdal Tanas KARAGÖL

1992'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını ABD'de Connecticut Üniversitesi'nde, doktorasını İngiltere'de York Üniversitesi'nde tamamladı. Karagöl'ün çeşitli gazete ve dergilerde dış borçlar, cari açık, ekonomik büyüme, savunma harcamaları, enerji, işsizlik, kamu harcamaları, yoksulluk ve sosyal yardım alanlarında makaleleri ve araştırma raporları yayımlanmıştır. TÜBA asosiyeye üyesi olan Karagöl, TÜBİTAK'taki çalışmalarının yanı sıra Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyesidir ve SETA ekonomi bölümünde araştırmalar yapmaktadır.

olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan, 2014 yılı üçüncü çeyreğinde takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayi endeksi bir önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla yüzde 1,9, -2 ve 1,9 oranında gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, imalat sanayinde yüzde 2,2'lik bir artış gerçekleşmiştir (Grafik 2).

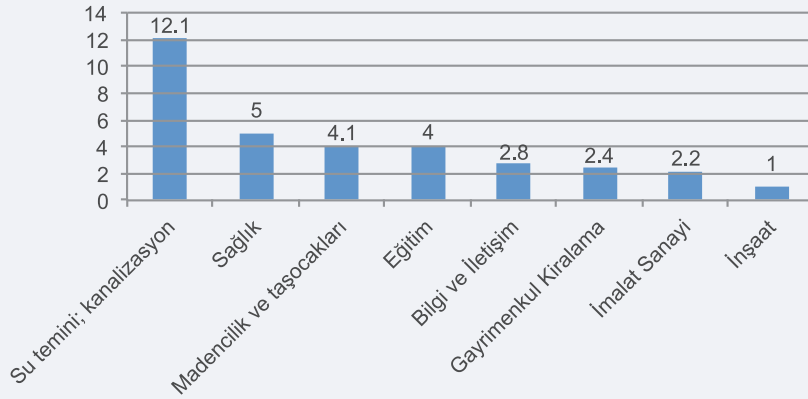
ÜLKELER VE EKONOMİK BÜYÜME

Ülkelerin ekonomik performansları incelendiğinde ve küresel ekonomide devam eden belirsizlik ortamı da dikkate alındığında, Türkiye'nin 2014 yılı 3. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre düşüş yaşamasına rağmen sergilediği ekonomik performans dikkat çekicidir. Öte yandan IMF'nin "Küresel Ekonomik Görünüm" ra-

porunun Temmuz ayı güncellemesinde 2014 yılı küresel ekonomik büyüme tahmininin 0,3 puan azaltılarak yüzde 3,4'e çekilmesine rağmen, Türkiye'nin 2014 üçüncü çeyrek ekonomik büyümesi birçok gelişmiş ülke ekonomisini geride bırakmıştır.

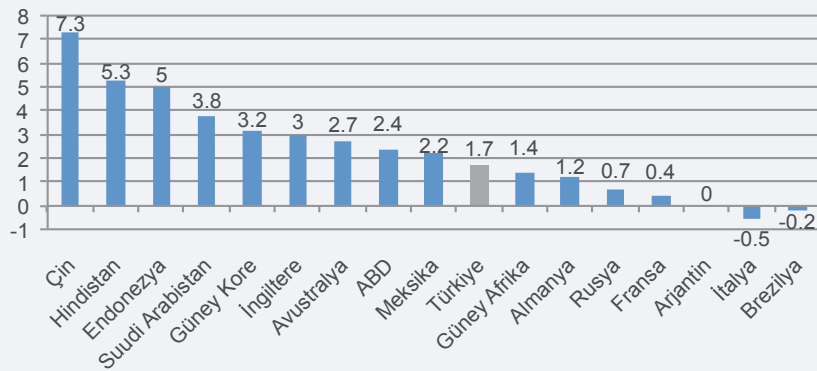
2014 yılı üçüncü çeyreğinde G-20 ülkeleri içerisinde en yüksek ekonomik büyüme oranına sahip ülke yüzde 7,3 ile Çin olmuştur. Hindistan ise yüzde 5,3 ekonomik büyüme oranı ile ikinci sırada yer almıştır. Sıralamada üçüncü sırayı yüzde 5 büyüme oranı ile Endonezya alırken, dördüncü sırada ise yüzde 3,8 ekonomik büyüme ile Suudi Arabistan bulunmaktadır. Türkiye ise 2014 yılı üçüncü çeyreğinde yüzde 1,7'lik büyüme oranı ile onuncu sırada yer almıştır (Grafik 3).

GRAFİK 2. İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSYH GELİŞME HIZLARI (%)

Kaynak: TÜİK

GRAFİK 3. 2014 YILI 3. ÇEYREK BÜYÜME ORANLARI: SEÇİLMİŞ G-20 ÜLKELERİ (%)

Kaynak: Trading Economics

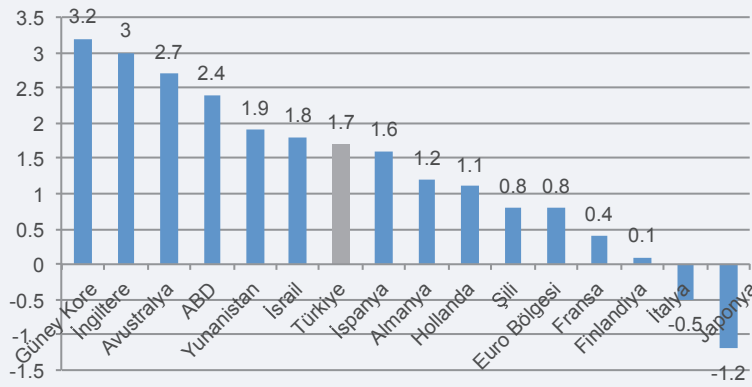
Diğer yandan, OECD ülkeleri içinde en yüksek büyüme oranına sahip ülke yüzde 3,2 ile Güney Kore olmuştur. Güney Kore'yi sırasıyla yüzde 3 ile İngiltere ve yüzde 2,7 ile Avustralya takip etmiştir. OECD ülke sıralamasında yedinci sırada yüzde 1,7 ile Türkiye yer almıştır. Almanya'nın yüzde 1,2, Hollanda'nın ise yüzde 1,1 büyüdüğü dikkate alındığında gerçekleştirdiği bu büyüme oranı ile Türkiye ekonomisi birçok AB ve OECD ülkesini geride bırakmıştır (Grafik 4).

İTHALAT AZALMIŞ, İHRACAT ARTMIŞTIR

Bir önceki çeyrekte olduğu gibi 2014 yılı üçüncü çeyreğinde de ekonomik büyümeye en yüksek katkı ihracattan gelmiştir. 2014 yılı üçüncü çeyrekte ihracat yüzde 8

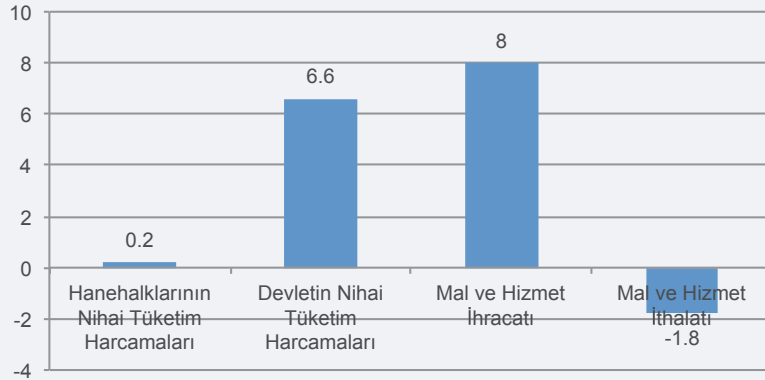
artarak, 2014 yılı Ocak-Ekim döneminde 131,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak yüzde 60,1'den yüzde 66'ya yükselmiştir. Türkiye ekonomisindeki ihracatın ülke gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise küresel piyasalardaki toparlanma sürecinin ardından, AB ülkelerinde görece bir iyileşme sürecinin yaşanmasıyla beraber bölgeye yapılan ihracat oranında yüzde 11,7 artış yaşanmıştır. 2014 yılı ilk dokuz ayında diğer ülkelere yapılan ihracat ise yüzde 1,5 olmuştur (Tablo 1). Irak ihracat pazarı, bölgedeki belirsizliğin etkisiyle Almanya ve İngiltere'den sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Dolayısıyla Ortadoğu'ya yapılan ihracat yüzde 1,1 oranında azalmıştır.

GRAFİK 4. 2014 YILI 3. ÇEYREK BÜYÜME ORANLARI: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ (%)

Kaynak: Trading Economics

GRAFİK 5. ÖZEL SEKTÖR, KAMU SEKTÖRÜ, İHRACAT VE İTHALAT GELİŞİM HIZLARI (%)

Kaynak: TÜİK

TABLO 1. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE İHRACAT

Ülke Grupları	Ocak-Ekim				
	2013		2014		Değişim (%)
	Bin Dolar	(%)	Bin Dolar	(%)	
Genel Toplam	124 426 552	100	131 391 577	100	5,6
A-AVRUPA BİRLİĞİ (AB-28)	51 511 746	41,4	57 524 663	43,8	11,7
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	1 987 822	1,6	1 891 951	1,4	-4,8
C-DİĞER ÜLKELER	70 926 984	57	71 974 963	54,8	1,5
1-Diğer Avrupa Ülkeleri	11 655 875	9,4	13 101 818	10	12,4
2- Afrika Ülkeleri	11 650 005	9,4	11 468 653	8,7	-1,6
Kuzey Afrika Ülkeleri	8 269 623	6,6	8 144 148	6,2	-1,5
Diğer Afrika Ülkeleri	3 380 382	2,7	3 324 504	2,5	-1,7
3-Amerika Ülkeleri	8 114 056	6,5	8 248 984	6,3	1,7
Kuzey Amerika Ülkeleri	5 487 014	4,4	5 865 219	4,5	6,9
Orta Amerika ve Karayip Ülkeleri	871 748	0,7	789 397	0,6	-9,4
Güney Amerika Ülkeleri	1 755 294	1,4	1 594 369	1,2	-9,2
4-Asya Ülkeleri	38 949 720	31,3	38 445 735	29,3	-1,3
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	29 131 319	23,4	28 817 892	21,9	-1,1
Diğer Asya Ülkeleri	9 818 401	7,9	9 627 843	7,3	-1,9
5-Avustralya ve Yeni Zelanda	442 172	0,4	500 142	0,4	13,1
6-Diğer Ülkeler	115 157	0,1	209 631	0,2	82
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı		60,1		66	

Kaynak: TÜİK

Diğer yandan, iç talepte yaşanan daralmanın etkisiyle ithalatta meydana gelen düşüş yüzde 1,8 olarak gerçekleşmiştir. Hane halkı nihai tüketim harcamaları bir önceki çeyreğe göre azalış gösterirken, devletin nihai tüketim harcamalarında ise yüzde 6,6 artış yaşanmıştır (Grafik 5).

SONUÇ VE BEKLENTİLER

Ortadoğu'daki ve Ukrayna'daki gelişmelerden dolayı artan küresel jeopolitik belirsizlik, küresel piyasaların dalgalı bir seyir izlemesine sebep olmuştur. Yaşanan bu durumun ülkelerin ekonomik büyümelerine etkisi ise, farklılık arz etmektedir. 2014 yılı birinci ve ikinci çeyreğinde ağırlığını hissettiren bu gelişmelerin, üçüncü çeyrekte de etkisini göstermeye devam ettiği görülmektedir.

Türkiye ekonomisindeki iç talep daralmasına karşılık, ihracatın pozitif etkisi sürmektedir. Ortadoğu bölgesindeki belirsizliğe rağmen ihracatın artması, ihracat sektörünün Türkiye ekonomisinin lokomotifini oluş-

turduğunu göstermektedir. Bunun arka planında Türkiye'nin en büyük ihracat pazarlarından olan AB ülkelerindeki görece toparlanmayla beraber, Türkiye'nin alternatif pazar çeşitliliğini sağlamış olması bulunmaktadır.

Türkiye Avrupa ülkelerinin kriz döneminde başlattığı eksten genişlemesini Afrika pazarları ile sürdürmüştür ve bu süreci hızla devam ettirmektedir. Bu doğrultuda, ihracatta yapılan pazar payı genişlemesi adına Afrika ve Rusya'yla yeni bir döneme girilmesi, önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Ancak söz konusu ekonomik görünümdeki iyileşmelere rağmen IŞİD'in bölgede hala tehdit unsuru olarak bulunması, bölgede belirsizliğin sürmesine yol açmaktadır.

Tüm bunların yanında Başbakan Davutoğlu tarafından açıklanan 25 maddelik dönüşüm programları kapsamında bulunan 9 maddelik "Yapısal Reform Paketi" Türkiye ekonomisinin büyüme potansiyelini artırma isteğini ve kararlılığını göstermektedir. Söz konusu eylem planlarının etkin olarak uygulanabilmesi için ge-

rekli olan çalışmaların zamanında ve verimli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Çünkü yapısal reformlar, Türkiye'nin sürdürülebilir ve yüksek ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmasında öncü bir rol oynayacaktır.

Ayrıca enerji piyasasında da görünürlüğünü artıran Türkiye, enerjide merkez üssü olma adına önemli adımlar atmıştır. Rusya Devlet Başkanı Putin'in Türkiye ziyaretinde, AB ile yaşanan problemlerden dolayı Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya doğalgaz aktaracak olan Güney Akım'ın iptal edildiğini açıklaması ve bu projenin Türkiye ve Yunanistan üzerinden Avrupa'ya

doğalgaz taşıyacak olması Türkiye'nin enerjide merkez üssü olması adına önemli bir fırsattır. Ekonomik büyüme sürecinde en önemli yapısal sorunlardan olan cari açığın azaltılması için, enerjide oluşan yeni fırsatlar Türkiye ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. Aynı şekilde, Güney Gaz Koridoru kapsamında Azerbaycan doğalgazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya aktaracak olan TANAP ile birlikte Güney Akım Projesi'nin, ekonomik büyümeye büyük katkı sunmasının yanında, bu projeler Türkiye'nin Doğu ile Batı arasında sahip olduğu köprü konumunu da güçlendirecektir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985